

Dziurlikowska, Agnieszka

Działalność Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w roku 1978

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 24/4, 853-855

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

INSTYTUT HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI

DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUTU HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN W ROKU 1978

Zadania Problemu Międzyresortowego III. 11 – *Nauka i oświata w dziejach Polski jako czynnik postępu społecznego, gospodarczego i kulturalnego* – realizowane były przez pracowników i współpracowników w trzech grupach tematycznych: 1) *Dzieje nauki polskiej ze szczególnym uwzględnieniem nauki nowożytnej oraz jej roli w upowszechnianiu oświaty i rozwoju myśli technicznej*; 2) *Dzieje edukacji narodowej jako warunku postępu nauki i jako czynnika kształtowania i rozwoju świadomości narodowej*; 3) *Najważniejsze osiągnięcia badawcze uczonych polskich i ich oddziaływanie w nauce światowej*.

Część zadań realizowana była w ramach umów zawartych z następującymi placówkami naukowymi: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu, Instytut Odlewnictwa w Krakowie.

Realizacja planu badawczego na rok 1978

Wyżej wymienione grupy tematyczne obejmują następujące tematy: Pierwsza grupa – 1) *Historia nauki polskiej XIX i XX wieku* (kierownik: prof. Bogdan Suchodolski); 2) *Historia wybranych dyscyplin* – opracowania syntetyczne (kierownik: doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa); 3) *Dzieje nauczania historii nauki i techniki* (kierownik: doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa); 4) *Dzieło Mikołaja Kopernika i jego społeczne znaczenie. Podstawy formowania się środowiska epoki Kopernika* (kierownik: prof. Paweł Czartoryski); 5) *Wybrane zagadnienia związków nauki polskiej z nauką europejską – do końca XVI wieku* (kierownik: doc. Małgorzata Terlecka); 6) *Zdobyte nauki polskiego Oświecenia i epok graniczących na tle rozwoju nowożytnej nauki europejskiej* (kierownik: doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa); 7) *Problemy interdyscyplinarne i metodologiczne historii nauki* (kierownik: dr Janusz Skarbek); 8) *Historia organizacji nowożytnej nauki polskiej* (kierownik: doc. Bohdan Jaczewski); 9) *Główne kierunki badawcze i szkoły w naukach matematyczno-fizycznych XIX i XX wieku* (kierownik: prof. Jerzy Dobrzycki); 10) *Wybrane zagadnienia z dziejów poznania ziem polskich* (kierownik: prof. Józef Babicz); 11) *Problemy polskiej i światowej geografii* (kierownik: prof. Józef Babicz); 12) *Uwarunkowania społeczne i polityczne rozwoju polskich nauk medycznych i wybrane zagadnienia z historii medycyny* (kierownik: prof. Stanisław Szpilczyński); 13) *Genealogia współczesnej farmacji polskiej* (kierownik: dr Barbara Kuźnicka); 14) *Historia wybranych gałęzi techniki polskiej* (kierownik: dr Bolesław Orłowski); 15) *Studia nad staropolską techniką hutniczą* (kierownik: dr Bolesław Orłowski); 16) *Historia prasy technicznej* (kierownik: dr Eugeniusz Tomaszewski).

Druza grupa – 1) *Szkolnictwo okresu staropolskiego* (kierownik: doc. Tadeusz Bienkowski); 2) *Komisja Edukacji Narodowej jako czynnik rozwoju oświaty i nauki* (kierownik: dr Kalina Bartnicka); 3) *Szkolnictwo i oświata dorosłych na ziemiach polskich pod zaborem* (kierownik: dr Kalina Bartnicka).

nik: prof. Józef Miąso); 4) *Rola nauczycieli w rozwoju oświaty i kultury od XVIII do XX wieku* (kierownik: doc. Stanisław Mauersberg); 5) *Reformy oświatowe, szkolnictwo, oświata pozaszkolna i popularyzacja nauki* (kierownik: doc. Stanisław Mauersberg); 6) *Tajna oświata i nauka w latach 1939–1945* (kierownik: dr Wanda Garbowska); 7) *Rozwój oświaty i wychowania w Polsce Ludowej* (kierownik: doc. Stanisław Mauersberg).

Trzecia grupa – 1) *Polskie środowisko naukowe za granicą* (kierownik: prof. Józef Miąso); 2) *Środowisko inżynierów polskich na emigracji w XIX wieku* (kierownik: prof. Józef Miąso); 3) *Najważniejsze osiągnięcia badawcze uczonych polskich i ich oddziaływanie w nauce światowej* (kierownik: prof. Jerzy Dobrzycki i doc. Tadeusz Kowalik).

Wymienione tematy znajdowały się w toku opracowania, a niektóre zadania, wchodzące w ich skład, zostały w ubiegłym roku zakończone.

Spośród prac związanych z powyższą problematyką w ramach pierwszej grupy tematycznej ukończono następujące: dr Małgorzata Malewicz – *Naukowe i paranaukowe elementy w źródłach narracyjnych polskiego Średniowiecza XI–XV wiek*; prof. Jerzy Dobrzycki – *Relacja eksperymentu i teorii w rozwoju nowożytnej astronomii* (temat: *Wybrane zagadnienia związków nauki polskiej z nauką europejską – do XVI wieku*); doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa – *Poglądy na człowieka w naukach społecznych polskiego Oświecenia*; mgr Jan Kozłowski – *Rola Biblioteki Załuskich w życiu umysłowym Rzeczypospolitej okresu wczesnego Oświecenia*; mgr Andrzej Biernacki – *Aleksander Przedziecki. Życiorys uczonego mecenasa*; doc. Karolina Targosz – *Polscy korespondenci M. Mersenne'a* (temat: *Zdobycze nauki polskiego Oświecenia i epok graniczących na tle rozwoju nowożytnej nauki europejskiej*); doc. Jan Sulowski – *Polskie misje naukowe od XVI wieku. Misje naukowe za czasów panowania Stefana Batorego* (temat: *Historia organizacji nauki polskiej*); mgr Mieczysław Bąk – *Powstanie i rozwój polskiej terminologii nauk ścisłych*; mgr Krzysztof Szymborski – *Rola eksperymentu w powstawaniu i rozwoju teorii kwantów*; mgr Andrzej Arendarski – *Prace geofizyczne Mariana Smoluchowskiego* (temat: *Główne kierunki badawcze i szkoły w naukach matematyczno-fizycznych XIX i XX wieku*); dr Zdzisław Kosiek (współpracownik Instytutu) – *Nauczanie rolnictwa w Szkołach Nowodworskich w okresie Komisji Edukacji Narodowej*; praca zbiorowa pod redakcją mgr inż. Juliana Szczuki i mgr inż. Elżbiety Suwary (współpracownicy Instytutu) – *Nauki leśne między I i II Kongresem Nauki Polskiej*; doc. Stanisław Brzozowski – *Krajowa Szkoła Gospodarstwa Lasowego* (temat: *Wybrane zagadnienia z dziejów poznania ziem polskich*); dr Zofia Podgórska-Klawe – *Rozwój historyczny problematyki szpitalnictwa w świetle postępu nauk medycznych (XVI–XX wiek)*, (temat *Uwarunkowania społeczne i polityczne rozwoju polskich nauk medycznych i wybrane zagadnienia z historii medycyny*); mgr Stanisław Miczulski – *Górnictwo i technika hutnicza żelaza w Zagłębiu Staropolskim (XVIII w.) w oparciu o badania zespołów wielkopięcowych w Brodach, Suchedniowie, Mostkach i Parszowie* (temat: *Studia nad staropolską techniką hutnictwa*); mgr Lech Królikowski – *Pierwsze lwowskie czasopismo techniczne – „Dźwignia”* (temat: *Historia prasy technicznej w Polsce*).

Z nowych zadań podjętych w 1978 r. na uwagę zasługuje zapoczątkowanie opracowania dziejów Stacji Naukowej PAN w Paryżu, ze szczególnym zwróceniem uwagi na jej inspirującą rolę w zakresie kontaktów naukowych polsko-francuskich (dr Danuta Rederowa, doc. Bohdan Jaczewski, dr Waldemar Rolbiecki). Ponadto rozpoczęto badania dotyczące: mecenatu naukowego Jana III Sobieskiego (doc. Karolina Targosz), relacji aparatu pojęciowego nauk matematyczno-fizycznych i przyrodniczych w okresie kształtowania się podstaw nauki współczesnej (mgr Andrzej Arendarski), stopnia dokładności dawnych map polskich (współpracownik Instytutu – prof. Stanisław Pietkiewicz), dziejów nauk farmaceutycznych w Polsce w latach 1918–1978 (praca zbiorowa pod redakcją prof. Zofii Jerzmanowskiej i dr Barbary Kuźniczkiej), a także dziejów polskiej myśli technicznej w lotnictwie (praca zbiorowa pod redakcją prof. Jerzego Bukowskiego i mgr Andrzeja Glassa).

W ramach opracowania zagadnień drugiej grupy tematycznej dotyczących edukacji narodowej oraz jej wpływu na postęp nauki i kierunki kształtowania świadomości narodowej ukończono następujące prace: doc. Tadeusz Biefkowski – *Jan Amos Komeński w nauce i tradycji*

(temat: *Szkolnictwo okresu staropolskiego*); dr Irena Szybiak (współpracownik Instytutu) – *Nauczyciele szkół średnich Komisji Edukacji Narodowej*; dr Kalina Bartnicka – *Działalność edukacyjna Jana Śniadeckiego*; mgr Anna Zielińska – *Raporty wizytatorów Komisji Edukacji Narodowej 1787–1793* (temat: *Komisja Edukacji Narodowej jako czynnik rozwoju oświaty i nauki*); mgr Maria Smakulska (współpracownik Instytutu) – *Nauczyciel szkoły ludowej w latach 1773–1939* (temat: *Rola nauczycieli w rozwoju oświaty i kultury od XVIII do XX wieku*); dr Leonard Grochowski – *Katolicka teoria i praktyka w Polsce w latach 1918–1939* (temat: *Reformy oświatowe, szkolnictwo, oświata pozaszkolna i popularyzacja nauki w XX wieku*); doc. Stanisław Mauersberg – *Działalność oświatowa TUR w Polsce Ludowej 1944–1948*; mgr Janina Chodakowska – *Rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce Ludowej w latach 1944–1951* (temat: *Rozwój oświaty i wychowania w Polsce Ludowej*).

Nowymi zadaniami związanymi z omawianą grupą tematyczną są: *Tradycje Komisji Edukacji Narodowej w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim* (mgr Anna Zielińska); *Szkolnictwo wyższe w I połowie XIX wieku* (dr Kalina Bartnicka); *Organizacja i program kształcenia nauczycieli na ziemiach polskich w I połowie XIX wieku*; dr Irena Szybiak (współpracownik Instytutu); *Plany i programy nauczania szkół średnich na ziemiach polskich pod zaborami w XIX wieku* (dr Leonard Grochowski); *Działalność Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych w latach 1918–1939* (mgr Janina Chodakowska).

Natomiast ukończona w ubiegłym roku monografia dra Bolesława Orłowskiego i mgr Stefana Bratkowskiego (współpracownik Instytutu) traktująca o działalności Ernesta Malinowskiego (1818–1899), twórcy kolei transandyjskiej, związana jest z trzecią grupą tematyczną, która dotyczy wkładu uczonych polskich w rozwój nowożytnej nauki i myśli technicznej.

Dydaktyka

Wzorem lat ubiegłych grupa pracowników Instytutu prowadziła zajęcia dydaktyczne: profesorowie Jerzy Dobrzycki i Józef Miąso oraz docenci Irena Stasiewicz-Jasiukowa i Małgorzata Terlecka w Uniwersytecie Warszawskim; doc. Stanisław Mauersberg i dr Leonard Grochowski w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej w Warszawie; dr Barbara Kuźnicka w Akademii Medycznej w Warszawie; prof. Paweł Czartoryski w Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; doc. Tadeusz Bieńkowski w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie; doc. Karolina Targosz w Wyższej Szkole Teatralnej w Krakowie.

Sesje naukowe

W dniach 25–30 września Zakład Historii Nauk Przyrodniczych IHNOiT przy współpracy Muzeum Ziemi PAN w Warszawie i Oddziału PAN we Wrocławiu zorganizował we Wrocławiu III Sympozjum Polsko-Radzieckie, poświęcone dziejom polskich i rosyjskich (radzieckich) badań polarnych. Z ramienia Instytutu członkiem Komitetu Organizacyjnego był prof. Józef Babicz. Nie licząc wielu wzmianek na temat tego sympozjum w prasie krajowej i zagranicznej, obszerną relację opublikował w „Kwartalniku” (1979 nr 1 s. 198–202) Jerzy Rózewicz.

W dniach 5–7 września odbyła się w Mogilanach pod Krakowem konferencja zorganizowana przez Zakład Dziejów Oświaty IHNOiT. Obradom na temat potrzeb i metod badawczych w zakresie szkolnictwa doby Oświecenia przewodniczyli prof. Kamilla Mrozowska (UJ) i prof. Józef Miąso (IHNOiT). Sprawozdanie z sesji opublikował w „Kwartalniku” (1979 nr 1 s. 197–198) Zbigniew J. Wójcik.

Wzorem lat ubiegłych Zespół Historii Kartografii IHNOiT, przy współpracy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie oraz Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, zorganizował IV Ogólnopolską Konferencję Historyków Kartografii. Obrady, z których relację opublikował w „Kwartalniku” (1979 nr 1 s. 202–205) Zbigniew Rzepa, odbyły się w Toruniu w dniach 13–14 października.

Agnieszka Dziurlikowska
(Warszawa)